

QUAN HỆ VIỆT NAM - ARẬP XÊUT

Lê Quang Thắng

1. Quan hệ ngoại giao

Vương quốc Arập Xêut nằm trên bán đảo Arập thuộc khu vực Trung Đông có diện tích 2,24 triệu km², dân số khoảng 26 triệu người. Arập Xêut là quốc gia có trữ lượng dầu mỏ và sản lượng xuất khẩu dầu mỏ lớn nhất thế giới. Hiện nay Arập Xêut là một trong những nền kinh tế phát triển mạnh nhất khu vực Trung Đông, có ảnh hưởng quan trọng về kinh tế – chính trị trong khu vực và trên thế giới, nhất là ảnh hưởng về dầu mỏ. Việt Nam và Arập Xêut đã thiết lập quan hệ ngoại giao từ ngày 21 tháng 10 năm 1999. Tuy nhiên, quan hệ ngoại giao cũng như kinh tế, thương mại giữa Việt Nam – Arập Xêut chưa được chú trọng đẩy mạnh tương xứng với tiềm năng của hai nước. Trong những năm gần đây, cả hai bên đã quan tâm nhiều hơn để phát triển quan hệ nhiều mặt. Ngay sau khi thiết lập quan hệ ngoại giao, hai nước đã có các cuộc viếng thăm của các phái đoàn cấp cao chính phủ. Về phía Arập Xêut có đoàn Liên bộ Ngoại giao, Nội vụ, Lao động do ông Ibrahim Bin Omar Al Khurashi, Đại sứ, Vụ Lãnh sự làm trưởng đoàn đến thăm Việt Nam từ 30/1 đến 2/2/2000; đoàn

do Quốc vụ khanh Arập Xêut Nizar Bin Obaid Madani làm trưởng đoàn đã sang thăm Việt Nam vào ngày 23/5/2006 đến 25/05/2006. Về phía Việt Nam có đoàn do Thứ trưởng Bộ ngoại giao Nguyễn Văn Mạnh dẫn đầu thăm Arập Xêut tháng 5/2001; Đoàn do Thứ trưởng Bộ ngoại giao Vũ Dũng làm trưởng đoàn cùng với các doanh nghiệp trong ngành dầu mỏ đã đến thăm Arập Xêut từ ngày 15/4/2004 đến 25/4/2004 theo lời mời của Bộ trưởng Dầu khí và Tài nguyên Arập Xêut - ông Eng. Ali Ibrahim Al-Naimi. Chuyến thăm đã mở ra cơ hội hợp tác giữa các doanh nghiệp ngành dầu mỏ, khoáng sản giữa Việt Nam và Arập Xêut. Việt Nam đã tiếp cận và có những bản hợp tác ghi nhớ với các công ty dầu khí hàng đầu của Arập Xêut như Công ty Dầu khí Saudi Aramco, Sabic v.v.. ; Đoàn của Bộ trưởng Lao động Thương binh, Xã hội Nguyễn Thị Hằng đã thăm Arập Xêut từ ngày 20/1/2006 đến 24/01/2006. Trong các buổi viếng thăm của đoàn cấp cao hai nước, hai bên đã thông báo cho nhau về tình hình của mỗi nước. Cả hai bên rất mong muốn phát triển mối quan hệ hợp tác nhiều mặt trong bối cảnh toàn cầu hoá và hội nhập kinh tế hiện nay. Đặc biệt là khả năng mở rộng hợp tác

* Viện Nghiên cứu Châu Phi và Trung Đông

về lao động, thu hút đầu tư, du lịch và kinh doanh thương mại. Việt Nam đánh giá cao vai trò và vị trí của Arập Xêút trong khu vực vùng Vịnh và Trung Đông và việc hai bên đã ký Hiệp định khung hợp tác kinh tế, thương mại, đầu tư và kỹ thuật vào ngày 25/5/2006 là bước mở đầu rất có ý nghĩa trong quan hệ hai nước. Việt Nam đã quyết định mở Đại sứ quán tại thủ đô Arập Xêút và Arập Xêút cũng đã quyết định mở Đại sứ quán tại Việt Nam trong tương lai.

2. Quan hệ thương mại

Từ khi có thiết lập quan hệ ngoại giao giữa Việt Nam và Arập Xêút vào ngày 21/10/1999, quan hệ thương mại giữa hai nước những năm gần đây đã có sự gia tăng đều đặn. Quan hệ thương mại đặc biệt gia tăng mạnh kể từ khi Việt Nam và Arập Xêút ký kết hiệp định hợp tác song phương toàn diện ngày 25/05/2005. Đây là một hiệp định có sức lớn đối với các doanh nghiệp Việt Nam, bởi Arập Xêút là một quốc gia lớn trong khu vực Trung Đông, dân số khoảng 26 triệu người và thu nhập bình quân đầu người là rất lớn 16.744 USD/người. Đây là một thị trường tiêu thụ lớn và sức mua đầy hứa hẹn đối với hàng hoá của Việt Nam. Theo kết cấu địa hình của Arập Xêút, đây là một thị trường mở, một thị trường trung chuyển đầy tiềm năng đi các nước châu Phi, châu Á và châu Âu. Hơn nữa Arập Xêút là thị trường của

ngô để hàng hoá Việt nam có thể xâm nhập sâu hơn vào thị trường chung của Hội đồng Hợp tác vùng Vịnh (GCC) cũng như các thị trường lớn khác của khu vực Trung Đông. Việt Nam rất có lợi thế trong xuất khẩu các mặt hàng nông nghiệp, giấy, gỗ, hải sản, da giày, may mặc và thủ công mỹ nghệ. Trong khi đó, Arập Xêút có lợi thế chủ yếu về xuất khẩu dầu khí và đang có nhu cầu rất lớn về các mặt hàng chủ đạo của Việt Nam. Trong những năm gần đây, quan hệ thương mại giữa Việt Nam – Trung Đông có xu hướng gia tăng đều đặn, xuất khẩu đạt tỷ lệ tăng trưởng cao, từ năm 1999 đến 2002 tăng bình quân là 15,25%. Tuy vậy, tỷ trọng xuất khẩu của Việt Nam trong tổng kim ngạch xuất khẩu sang thị trường Trung Đông cả nước chỉ đạt dưới 3%, quá nhỏ bé so với tiềm năng của cả hai phía. Kim ngạch thương mại Việt Nam – Trung Đông tăng từ 138 triệu USD năm 2001 lên tới 1 tỷ USD năm 2006. Kim ngạch buôn bán hai chiều giữa Việt Nam và Arập Xêút đạt hơn 100 triệu USD năm 2005, trong đó xuất khẩu của Việt Nam sang Arập Xêút là 21,8 triệu USD nhập khẩu 84,2 triệu USD. Trong năm 2006, kim ngạch thương mại hai chiều đạt 138 triệu USD, trong đó Việt Nam xuất khẩu 52 triệu USD, nhập khẩu 86 triệu USD. Dưới đây là bảng biểu về tình hình xuất nhập khẩu giữa Việt Nam và Arập Xêút trong những năm gần đây:

Tình hình xuất nhập khẩu giữa Việt Nam với Arập Xêút

Đơn vị: triệu USD

Năm	Xuất khẩu	Nhập khẩu	Cán cân thương mại	Tổng giá trị xuất nhập khẩu
2002	20,7	50,3	-29,6	80
2003	25	47,8	-22,8	72,8
2004	32	59	-27	91
2005	21,8	84,2	-62,4	106
2006	52	86	-34	138

Nguồn: Bộ ngoại giao, *mofa.gov.vn*

Từ bảng trên ta thấy tổng giá trị thương mại giữa Việt Nam và Ả-rập Xê-ut có chiều hướng gia tăng trong những năm gần đây, tăng nhiều nhất trong năm 2006, tăng gần 31% so với năm 2005 và tăng 72,5% so với năm 2002. Tuy nhiên, Việt Nam luôn nhập siêu từ thị trường Ả-rập Xê-ut. Điều này cho thấy các sản phẩm xuất khẩu của Việt Nam sang Ả-rập Xê-ut vẫn là những sản phẩm mang giá trị thấp, chủ yếu là các sản phẩm từ nông nghiệp và may mặc, còn các sản phẩm nhập khẩu từ Ả-rập Xê-ut chủ yếu là các sản phẩm chất dẻo nguyên liệu, các sản phẩm hoá dầu với giá trị tương đối cao.

3. Quan hệ lao động - đầu tư

**) Quan hệ lao động*

Việt Nam và Trung Đông có quan hệ hợp tác về chuyên gia và lao động từ rất sớm, những năm 1960, nhưng quan hệ hợp tác sâu rộng nhất là vào cuối những năm 1980. Số lượng người lao động của Việt Nam làm việc trong các công xưởng ở các nước vùng Vịnh lên tới gần 40.000 người. Từ sau thập kỷ 1990, nhất là sau cuộc chiến tranh vùng Vịnh năm 1991, quan hệ hợp tác lao động Việt Nam - Trung Đông có chiều hướng giảm sút. Nhưng cho đến nay, quan hệ hợp tác lao động giữa ta với các nước trong khu vực Trung Đông đã dần khôi phục trở lại. Trong quan hệ hợp tác này, chủ yếu là các hợp đồng đưa người lao động Việt Nam sang làm việc tại các quốc gia Vùng Vịnh. Các thị trường lao động chủ yếu của Trung Đông hợp tác với Việt Nam gồm có: các Tiểu vương quốc Ả-rập Thống nhất, Cata, Ả-rập Xê-ut, Côoét, Baranh, Ôman. Trong đó 3 thị trường lớn nhất là Ả-rập Xê-ut, các Tiểu vương quốc Ả-rập Thống nhất và Cata. Cho đến nay, Việt Nam đã

đưa được gần 100.000 lao động sang các nước vùng Vịnh. Trong đó thị trường Dubai thuộc các Tiểu vương quốc Ả-rập Thống nhất là 4000 lao động; Cata là 3000; Ả-rập Xê-ut là 5000; các nước Côoét, Baranh, Ôman là 1000 lao động. Nhu cầu lao động ở các nước Vùng Vịnh nói chung, ở Ả-rập Xê-ut nói riêng, là rất lớn. Mỗi năm chỉ riêng 3 nước vùng Vịnh là Ả-rập Xê-ut, các Tiểu vương quốc Ả-rập Thống nhất và Cata có khả năng tiếp nhận từ 150.000 - 300.000 lao động của Việt Nam trong vài ba năm tới. Riêng Ả-rập Xê-ut có khả năng tiếp nhận từ 60.000 - 170.000 lao động của Việt Nam. Thế nhưng lao động Việt Nam sang làm việc ở Ả-rập Xê-ut mới chỉ có 5000 người. Đây là con số quá ít ỏi so với tiềm năng thị trường lao động rộng lớn của Ả-rập Xê-ut. Trong các thị trường khu vực Trung Đông, Ả-rập Xê-ut là thị trường mở, có khả năng tiếp nhận số lượng lớn lao động nước ngoài, không có những quy định khắt khe như các quốc gia khác. Đây sẽ là cơ hội lớn cho lao động Việt Nam. Trong cuộc viếng thăm của phái đoàn cấp cao Việt Nam do Bộ trưởng Lao động Thương binh và Xã hội Nguyễn Thị Hằng đã thăm Ả-rập Xê-ut từ 20 đến 24/01/2006, Bộ Lao động Thương binh và Xã hội Việt Nam đã chính thức làm việc với Hiệp hội các doanh nghiệp sử dụng lao động của Ả-rập Xê-ut (Sarnacom) chuẩn bị cho những đợt tuyển dụng, đào tạo, cung ứng với số lượng lớn lao động xuất khẩu sang đất nước này. Theo ông Nguyễn Xuân Vui, Giám đốc Trung tâm Xuất khẩu lao động và Thương mại - Tổng Công ty Hàng không Việt Nam (AIRSERCO) nhận xét: "Thị trường Ả-rập Xê-ut có 3 lợi thế: một là công việc ổn định; hai là người lao động có nhiều việc làm ngoài giờ để tăng thu nhập và lao động ngoài nước không phải đóng thuế thu

nhập..."(theo nguồn báo điện tử tổ quốc ngày 24/09/2006).

Hiện nay ở Việt Nam có khoảng 50 doanh nghiệp đang đầu tư và khai thác thị trường lao động của Ả-rập Xê-út, trong đó Trung tâm Xuất khẩu lao động và Thương mại AIRSERCO là đơn vị hàng đầu trong số doanh nghiệp của Việt Nam đang đầu tư khai thác thị trường Ả-rập Xê-út. Hiện AIRSERCO đang tích cực tạo nguồn trong nước để năm 2007 đưa được 5.000 lao động sang thị trường đầy tiềm năng này. Tiếp theo là Công ty Xuất khẩu lao động và Hợp tác quốc tế Vinamex – trực thuộc Tổng Công ty Xuất nhập khẩu Xây dựng Vinaconex, đây là một trong những công ty tiên phong trong hợp tác xuất khẩu lao động tới thị trường Ả-rập Xê-út. Năm 2006 lượng lao động xuất khẩu của công ty này là 250 lao động, công ty dự kiến sẽ đưa 1.500 lao động sang Ả-rập Xê-út trong năm 2007.

So với các thị trường truyền thống như Iraq, Iran, Malaixia, Indônêxia, Dubai v.v...thì thị trường lao động ở Ả-rập Xê-út có những tương đối mới mẻ, cả Việt Nam và Ả-rập Xê-út phải làm quen với nhau, từ văn hoá, phong tục tập quán và tác phong làm việc...Qua thỏa thuận ban đầu với đối tác bạn, thời hạn lao động hợp đồng của lao động Việt Nam sẽ là 2 - 3 năm. Tiền lương bình quân của lao động ngành xây dựng và lao động phổ thông là 200 - 250 USD/tháng, lao động có tay nghề là 500 - 600 USD/tháng, các đốc công lương có thể lên tới 1500 USD/tháng. Lương một số ngành nghề cụ thể ở Ả-rập Xê-út như sau: nghề hàn 520 USD/tháng, đường ống 420 USD/tháng, sắt 360USD/tháng, lắp máy 430USD/tháng, giàn giáo 250 USD/tháng,

băng tải 290 USD/tháng, đốc công các nghề 1500USD/tháng. Chi phí sinh hoạt khoảng 100 USD/tháng. Phía đối tác sẽ cung cấp miễn phí nơi ở và phương tiện đi lại. Trong quan hệ hợp tác lao động, phía Ả-rập Xê-út giúp Việt Nam về chương trình giáo dục định hướng, văn hoá, quy định pháp luật, tạo điều kiện cho lao động Việt Nam thích nghi được điều kiện sống ở quốc gia Hồi giáo này. Ngôn ngữ mà người lao động sử dụng chính ở các quốc gia vùng Vịnh nói chung và ở Ả-rập Xê-út nói riêng là tiếng Anh hoặc tiếng Ả-rập. Ả-rập Xê-út hiện có 7 triệu lao động nước ngoài đang làm việc. Mỗi tuần, Indônêxia đưa sang 25.000 người, Philippin 10.000 người. Hiện nay Ả-rập Xê-út có hàng trăm ngành nghề, đang cần lao động của nước ngoài nhưng nhu cầu cao nhất là xây dựng và cơ khí chế tạo. Chiếm tỷ lệ số lượng người lao động nước ngoài làm việc ở Ả-rập Xê-út nhiều nhất vẫn là các quốc gia như Indônêxia, Malaixia, philipin và Trung Quốc... Các nước này đưa khoảng 480.000 người mỗi năm, nhiều nhất là Indônêxia là 600.000 người mỗi năm. Ngoại trừ, nhược điểm của thị trường này là khí hậu nóng, người dân Ả-rập Xê-út theo đạo Hồi nên nếp sống văn hóa có khác với Việt Nam còn nhìn chung điều kiện làm việc của lao động trong Ả-rập Xê-út nhìn chung là tốt, pháp luật Ả-rập Xê-út luôn quan tâm bảo vệ lao động nước ngoài.

* Quan hệ đầu tư

Quan hệ đầu tư giữa Việt Nam và Ả-rập Xê-út hiện nay đang trong giai đoạn tiềm năng. Các doanh nghiệp giữa Việt Nam và Ả-rập Xê-út cũng đang trong giai đoạn thăm dò. Nhìn chung, hợp tác về đầu tư giữa Việt Nam và Ả-rập Xê-út còn rất hạn

chế. Dòng vốn FDI của Ả-rập Xê-ut vào Việt Nam là rất ít so với tổng vốn FDI vào Việt Nam. Dưới sự chỉ đạo của chính phủ, Việt Nam đang tăng cường kêu gọi nguồn vốn đầu tư nước ngoài từ các nước Trung Đông, đặc biệt là các nước vùng Vịnh có nguồn vốn nhàn rỗi lớn. Việt Nam đang tiếp tục mở rộng đầu tư và nhận đầu tư từ Ả-rập Xê-ut trong nhiều lĩnh vực như là: dầu khí, chế biến nông - lâm - thủy sản và du lịch... Trong lĩnh vực du lịch, Công ty Kingdom Hotels Investments (KHI) do Hoàng thân Ả-rập Xê-ut Anotalit Bin Talan làm chủ tịch, dự kiến sẽ xây dựng một khách sạn sang trọng mang tên Raffles ở Đà Nẵng với tổng vốn đầu tư 65 triệu USD. Khách sạn Raffles là dự án đầu tiên trong nhiều dự án sẽ được thực hiện của công ty để đáp ứng nhu cầu ngày càng lớn về các khách sạn sang trọng và các khu dân cư cao cấp ở những nước châu Á có nền kinh tế phát triển nhanh như Việt Nam. Khách sạn này dự kiến sẽ hoàn thành vào năm 2011.

Trước đó, trong chuyến thăm của đoàn Thứ trưởng Ngoại giao Việt Nam Vũ Dũng cùng với các doanh nghiệp trong ngành dầu khí sang Ả-rập Xê-ut ngày 15/4/2004 đến 25/4/2004. Việt Nam và Ả-rập Xê-ut đã ký kết một số hợp tác đầu tư dầu khí, đặc biệt là hợp tác dầu khí của Tổng công ty Petrolimex Việt Nam và Công ty Dầu khí quốc gia Ả-rập Xê-ut Saudi Aramco. Đây là bản hợp tác đầu tiên về lĩnh vực dây chuyền năng của hai nước. Ả-rập Xê-ut dự định sẽ đầu tư khoảng 150 triệu USD để xây dựng nhà máy lọc dầu cũng như thăm dò dầu khí ở ngoài khơi của Bà Rịa Vũng Tàu trong năm 2008. Giới đầu tư Ả-rập đã tỏ ra nhạy bén trong hoạt động đầu tư, nhất là

trong lĩnh vực lọc-hoá dầu. Năm 1999, Công ty Dầu mỏ quốc doanh Saudi Aracom của Ả-rập Xê-ut đã mua lại Tập đoàn lọc dầu Sonyon Group (Hàn Quốc) để thành lập công ty S-Oil chuyên phân phối và bán lẻ xăng dầu qua hệ thống cây xăng tại Hàn Quốc, Trung Quốc và Việt Nam. Trong khi đó, Công ty Al Zamir (Ả-rập Xê-ut) đã đầu tư vào ngành sản xuất vật liệu xây dựng tại khu Công nghiệp Quế Võ (Bắc Ninh) và khu công nghiệp Sài Đồng (Gia Lâm - Hà Nội) trong năm 2003 để xuất khẩu sang các quốc gia Đông Nam Á khác.

4. Giải pháp thúc đẩy quan hệ Việt Nam - Ả-rập Xê-ut thời gian tới

Việt Nam cần tiếp tục củng cố và tăng cường quan hệ hữu nghị truyền thống với Ả-rập Xê-ut dựa trên quan hệ chính trị truyền thống tốt đẹp, tiềm năng sẵn có và nhu cầu hợp tác. Việt Nam nên tăng cường trao đổi các đoàn cấp cao của Việt Nam với Ả-rập Xê-ut đồng thời tăng hàm lượng hợp tác kinh tế trong nhiều lĩnh vực liên kết, đặc biệt là thương mại và dầu khí.

Việt Nam nên nhanh chóng hoàn thành việc đàm phán ký kết "Hiệp định Khuyến khích và Bảo hộ đầu tư" và "Hiệp định tránh đánh thuế hai lần" với Ả-rập Xê-ut; Tăng cường tổ chức các hoạt động xúc tiến đầu tư với các quốc gia Ả-rập nói chung và Ả-rập Xê-ut nói riêng; Thành lập các cơ quan đại diện xúc tiến đầu tư và tìm hiểu thị trường tại quốc gia của bạn.

Trong quan hệ thương mại, tuy khối lượng giao dịch thương mại giữa hai nước luôn tăng trong những năm gần đây, nhưng khối lượng này còn khá khiêm tốn

so với các thị trường truyền thống của Việt Nam và luôn trong tình trạng nhập siêu từ Ả-rập Xê-út. Việt Nam nên tăng cường xuất khẩu các sản phẩm có thế mạnh của mình cũng là những sản phẩm mà Ả-rập Xê-út không có lợi thế như gạo, hồ tiêu, cà phê, rau quả chế biến, hải sản, dệt may, giấy dếp, đồ gỗ, đồ nhựa, hạt điều, chè... Về hình thức xuất khẩu, Việt Nam nên hạn chế hình thức xuất khẩu thông qua thị trường thứ 3, mà cần xuất khẩu trực tiếp để nâng cao năng lực cạnh tranh của hàng hoá Việt Nam trên thị trường Ả-rập Xê-út, giảm thiểu chi phí và tránh phụ thuộc vào thị trường thứ ba.

Tăng cường công tác thông tin tuyên truyền, đặc biệt là công tác thông tin thị trường giúp doanh nghiệp đánh giá đúng tiềm năng và cơ hội hợp tác với khu vực thông qua các hoạt động xúc tiến thương mại, thông tin qua các cổng giao dịch điện tử như của VCCI, Viettrade, VTIC của Bộ Thương mại... Hiện nay Phòng Thương mại và Công nghiệp Việt Nam mới xây dựng cổng giao dịch điện tử Việt Nam - Châu Phi (www.vnafrica.com) chứ chưa xây dựng cổng giao dịch đầu tư - thương mại điện tử giữa Việt Nam và Trung Đông nói chung và Việt Nam - Ả-rập Xê-út nói riêng. Giống như thị trường châu Phi, nếu như Việt Nam có những cổng giao dịch điện tử với khu vực Trung Đông thì quan hệ kinh tế giữa Việt Nam với khu vực Trung Đông nói chung và Ả-rập Xê-út nói riêng sẽ được cải thiện đáng kể.

Về hợp tác lao động, khu vực Trung Đông, đặc biệt là khu vực vùng Vịnh có nhu cầu về lao động rất lớn, nhất là những lao động được đào tạo. Riêng đối với thị trường lao động Ả-rập Xê-út, ta có thể cung cấp hàng trăm nghìn lao động từ nay đến

năm 2010. Nắm bắt tình hình này, Bộ Lao động, Thương binh và Xã hội sẽ tập trung vào những nhiệm vụ chính như: Tiếp tục hoàn thiện cơ chế, chính sách, ban hành các văn bản hướng dẫn Luật Người lao động Việt Nam đi làm việc ở nước ngoài theo hợp đồng vừa được Quốc hội thông qua và tổ chức triển khai thực hiện khi Luật có hiệu lực thi hành; Tiếp tục phát triển thị trường lao động ngoài nước, nhất là các thị trường mới như Ả-rập Xê-út; đổi mới công tác đào tạo... Việt Nam đang là một thị trường lao động tiềm năng của Ả-rập Xê-út, lao động của Việt Nam đến làm việc ở Ả-rập Xê-út qua các năm đang tiếp tục gia tăng. Tuy nhiên, hiện nay tỷ lệ lao động của Việt Nam ở Ả-rập Xê-út rất nhỏ bé so với lao động của một số nước cùng khu vực ASEAN như: Indônêxia, Malaixia, Philipin... bởi một số điểm yếu chính như tay nghề của người lao động Việt Nam còn thấp, thiếu hiểu biết về văn hoá phong tục ở nước sở tại, trình độ ngoại ngữ kém, kỷ luật lao động và ý thức lao động chưa cao.

Tài liệu tham khảo

1. Quan hệ thương mại Việt Nam - Trung Đông, PGS.TS. Đỗ Đức Định - Từ Thanh Thủy, Tạp chí Châu Phi và Trung Đông, số 4(04), 12/2005.
 2. Hội nghị toàn quốc về Hợp tác Việt Nam - Châu Phi - Trung Đông, Bộ Ngoại giao Việt Nam, ngày 25/04/2007.
- Các trang web như:
4. <http://www.mofa.gov.vn>
 5. <http://www.mofahcm.gov.vn>
 6. <http://www.vnagency.com.vn>
 7. <http://www.toquoc.gov.vn>
 8. Tài liệu tham khảo các số năm 2005, 2006, 2007.

